

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم اقتصادی

عنوان

تأثیر نوسانات اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران

استاد راهنما

دکتر مهدی تقوی

دانشجو

وحیده حسنیه جهانی

خرداد ۱۳۸۷

۱۳۸۷ / ۳ / ۱۳

۲ / ۱ / ۸۷
وزارت اطلاعات و ارتباطات
تیم ملی

۹۶۸۵۵

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم اقتصادی

عنوان

تأثیر نوسانات اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران

استاد راهنما

دکتر مهدی تقوی

استاد مشاور

دکتر منیژه نخعی

دانشجو

وحیده حسنیه جهانی

خرداد ۱۳۸۷

بسمه تعالی

بموجب نامه شماره ۵/۱۸.۰۰
موضوع ۸۷/۳/۲۵
جلسه دفاع از پایان نامه
خانم حسینیه جوانی دانشجوی رشته علوم اقتصاد دانشکده علوم انسانی (تخصص اقتصاد)
شماره دانشجویی ۸۴۲۲۷۱۰۲ در روز شنبه مورخ ۸۷/۳/۲۵ تحت عنوان تاثیر نسبت امتیازات بر روی رشد اقتصادی در ایران
در اطاق ۳۱۷ برگزار گردید.
ابتدا خانم حسینیه جوانی گزارشی از کار پژوهشی خود را ارائه کردند و
سپس به سئوالات اعضاء حاضر در جلسه پاسخ دادند. در پایان هیات داوران رساله دانشجوی را با
نمره نیزنده تمام و امتیاز عالی مورد قبول قرار دادند.
~~قرار ندادند.~~

هیات داوران:

۱. استاد راهنما
۲. استاد مشاور
۳. داور
۴. داور

جناب آقای مجتهد
سرکار خانم ترتقی
سرکار خانم ترتقی
جناب آقای ترتقی

نام و نام خانوادگی مدیر گروه حسن امضاء

نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده میرانی امضاء
یا نماینده دانشکده در شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه

تقدیم به خانواده‌ام

که در تمام مراحل زندگی

حامی و مشوق من بودند.

پدر و مادر و خواهر و برادر عزیزم

تشکر و قدردانی

از استاد محترم جناب آقای دکتر تقوی که با راهنمایی‌های بی‌دریغشان بنده را در انجام این مطالعه یاری فرمودند، نهایت سپاسگزاری را دارم.

همچنین از دوست عزیزم سرکار خانم جدمیر که در طول دوره فوق لیسانس زحمتهای زیادی را برای من متحمل شده‌اند نهایت تشکر و امتنان را دارم.

چکیده

هدف از این مطالعه، بررسی رابطه بین متغیرهای اصلی اقتصادی و کارآیی اقتصادی است که با ارزش میانگین تولید ناخالص داخلی حقیقی (RGDP) در ایران از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۸۴ اندازه‌گیری می‌شود. این رابطه بررسی می‌کند که چگونه نوسانات عرضه پول، کسری بودجه و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی بر روی رشد اقتصادی اثر می‌گذارد. جهت تحلیل از مدل‌های سری‌های زمانی و مدل خود رگرسیون برداری (VAR) استفاده می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که نوسانات ابزارهای سیاست‌های پولی و مالی، بخصوص عرضه پول (M_2) و کسری بودجه دولت و همچنین تشکیل سرمایه ثابت خالص داخلی بشکل معنی‌داری بر تولید ناخالص داخلی واقعی (RGDP) تأثیر می‌گذارد.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱- مسئله پژوهش..... ۱
- ۱-۲- پرسش‌های پژوهش..... ۱
- ۱-۳- اهداف پژوهش و ضرورت آن..... ۲
- ۱-۴- فرضیات پژوهش..... ۲
- ۱-۵- اطلاعات مربوط به روش‌شناسی پژوهش..... ۳
- ۱-۵-۱- تعریف جامعه آماری و ویژگی‌های آن..... ۳
- ۱-۵-۲- ابزار سنجش و مقیاس‌های سنجش..... ۴
- ۱-۵-۳- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۵

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

- ۱-۲- مقدمه..... ۶
- ۲-۲- انواع تغییرات در فعالیت اقتصاد..... ۶
- ۲-۲-۱- روند..... ۶
- ۲-۲-۲- ادوار تجاری..... ۷
- ۲-۲-۳- نوسانات فصلی..... ۸
- ۲-۲-۴- نوسانات بی‌قاعده و تصادفی..... ۹
- ۲-۳- تعریف ادوار تجاری..... ۹
- ۲-۳-۱- تعریف برنز و میچل..... ۱۰
- ۲-۳-۲- تعریف لوکاس..... ۱۴
- ۲-۴- مراحل ادوار تجاری..... ۱۴
- ۲-۵- اندازه‌گیری ادوار تجاری..... ۱۹

- ۲۰..... ۲-۵-۱ - روش دفتر ملی تحقیقات اقتصادی آمریکا
- ۲۱..... ۲-۵-۲ - روش سریهای زمانی
- ۲۲..... ۲-۶-۶ - نظریات مربوط به ادوار تجاری
- ۲۳..... ۲-۶-۱ - الگوی کلاسیکها
- ۲۶..... ۲-۶-۲ - الگوی نظری کینزینها
- ۳۰..... ۲-۶-۳ - الگوی نظری پولگرایان
- ۳۱..... ۲-۶-۴ - الگوی نظری انتظارات عقلایی
- ۳۴..... ۲-۶-۵ - الگوی نظری ادوار تجاری واقعی
- ۳۵..... ۲-۶-۶ - الگوی نظری کینزیهای جدید
- ۳۷..... ۲-۷-۷ - ادوار تجاری واقعی
- ۴۶..... ۲-۸-۸ - بودجه
- ۵۳..... ۲-۹-۹ - پیشینه تحقیق
- ۵۳..... ۲-۹-۱ - پول و ادوار تجاری واقعی
- ۷۴..... ۲-۹-۲ - کسری بودجه و ادوار تجاری واقعی
- ۷۷..... ۲-۹-۳ - سرمایه‌گذاری و ادوار تجاری واقعی

فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق

- ۸۶..... ۳-۱-۱ - مقدمه
- ۸۷..... ۳-۲-۲ - آزمون‌های ایستایی
- ۸۷..... ۳-۲-۱ - آزمون ریشه واحد برای پایایی
- ۸۸..... ۳-۲-۱-۱ - آزمون دیکی - فولر
- ۹۱..... ۳-۲-۱-۲ - آزمون ریشه واحد دیکی - فولر پیشرفته
- ۹۲..... ۳-۳-۳ - همگرایی
- ۹۴..... ۳-۳-۱ - آزمون همگرایی یوهانسن و یوسیلیوس

۹۶.....	۳-۴-پردازش داده‌ها به روش VAR
۱۰۰.....	۳-۴-۱-توابع واکنش آنی
۱۰۲.....	۳-۴-۲-تجزیه واریانس
۱۰۲.....	۳-۵-الگوی تصحیح خطا ECM
۱۰۴.....	۳-۶-الگوی تصحیح خطای برداری VECM

فصل چهارم: تصریح و تخمین الگو

۱۰۷.....	۴-۱-مقدمه
۱۰۷.....	۴-۲-تشریح مدل
۱۰۸.....	۴-۳-داده‌های آماری
۱۰۹.....	۴-۴-آزمون ایستایی
۱۰۹.....	۴-۵-تعیین طول وقفه بهینه
۱۱۰.....	۴-۶-آزمون همگرایی
۱۱۲.....	۴-۷-تخمین و تفسیر الگو
۱۱۳.....	۴-۸-توابع واکنش آنی
۱۱۴.....	۴-۹-تجزیه واریانس

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱۱۶.....	۵-۱-نتیجه‌گیری
۱۱۷.....	۵-۲-پیشنهادات

فهرست منابع

۱۱۹.....	فهرست منابع فارسی
۱۲۱.....	فهرست منابع لاتین

پیوست: جداول نتایج برآوردهای نرم‌افزار Eviews

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ - مسأله پژوهش

رشد اقتصادی پایدار به عنوان یکی از متغیرهای اقتصاد کلان مورد توجه اغلب کشورها می‌باشد. اقتصاددانان و سیاستگذاران اقتصادی برآنند تا راههایی را جهت توسعه پایدار برای تضمین سطح زندگی بهتر و پایدارتر پیدا کنند. به هر حال تاریخ به طور مکرر نشان می‌دهد که رشد اقتصادی در بلندمدت هرگز پایدار نبوده است چون بطور نسبی توسط دوره‌های اقتصادی ناپایدار تحت تأثیر قرار گرفته است. اقتصاددانان این روند رونق و رکود در فعالیتهای اقتصادی را به عنوان سیکلهای تجاری تعریف کرده و به طور تجربی ارتباط بین رشد اقتصادی و برخی از متغیرهای اقتصاد کلان را بررسی می‌کنند. بطور مثال تغییرات نرخهای بهره، نرخهای ارز، بهره‌وری، هزینه‌های بخش دولتی و خصوصی، عرضه پول و.. مثالهایی از دلایل نوسانات اقتصادی و سیکلهای تجاری می‌باشند. در مطالعات اخیر بجای بررسی عوامل مؤثر بر سیکلهای تجاری به بررسی روابط بین نوسانات متغیرهای کلان اقتصادی و رشد اقتصادی می‌پردازند. نتایج این تحقیقات، برای سیاستگذاران زمانی که اقتصاد در حوزه بحران هست کمک خواهد کرد، تا متغیرهای کلیدی را شناسایی و دوباره اقتصاد را به رونق اقتصادی سوق دهند.

۱-۲ - پرسشهای پژوهش

سوالاتی که این تحقیق در صدد پاسخ به آن است به شرح زیر است:

۱- آیا نوسان عرضه پول، کسری بودجه و تشکیل سرمایه بر رشد اقتصادی ایران اثر می‌گذارد؟

۲- تأثیر کدامیک از نوسانات (عرضه پول، کسری بودجه و تشکیل سرمایه) بر رشد اقتصادی ایران بیشتر است؟

۱ - ۳ - اهداف پژوهش و ضرورت آن

هدف از این تحقیق بررسی رابطه بین متغیرهای کلان اقتصادی و کارآیی است که با ارزش میانگین تولید ناخالص داخلی حقیقی (RGDP) در ایران از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۸۴ اندازه‌گیری می‌شود. این رابطه بررسی می‌کند که چگونه نوسانات عرضه پول، کسری بودجه و تشکیل سرمایه داخلی بر روی رشد اقتصادی ایران اثر می‌گذارد. و آیا کاهش نوسانات در متغیرهای مستقل دستیابی به ثبات اقتصادی که از جمله ملزومات رشد پایدار است را فراهم می‌سازد.

۱ - ۴ - فرضیات پژوهش

۱- نوسانات عرضه پول بطور معنی‌داری بر تولید ناخالص داخلی حقیقی تأثیر می‌گذارد.
۲- نوسانات کسری بودجه بطور معنی‌داری بر تولید ناخالص داخلی حقیقی تأثیر می‌گذارد.

۳ - نوسانات تشکیل سرمایه بطور معنی‌داری بر تولید ناخالص داخلی حقیقی تأثیر می‌گذارد.

۱-۵ - اطلاعات مربوط به روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای خواهد بود:

ادبیات و مبانی نظری تحقیق از کتاب‌ها، تحقیقات و مقاله‌های مورد نیاز استخراج خواهد شد. آمارهای مورد نیاز تحقیق نیز از حسابهای ملی جمع آوری خواهد شد.

۱-۵-۱ - تعریف جامعه آماری و ویژگی‌های آن

هدف این تحقیق بررسی رابطه بین متغیرهای کلان اقتصادی و کارآیی است که با ارزش تولید ناخالص داخلی حقیقی طی سالهای ۱۳۵۰ تا ۱۳۸۴ برای ایران اندازه‌گیری می‌شود جهت بررسی علل ایجاد نوسانات اقتصادی از الگوی خودرگرسیون چهار متغیره با استفاده از عمده‌ترین متغیرهای تأثیرگذار شامل تولید ناخالص داخلی حقیقی (Y)، عرضه پول ($M2$)، کسری بودجه دولت (BD) و تشکیل سرمایه داخلی (I) استفاده شده است. نوسانات این متغیرها از جمله مؤثرترین عوامل در ایجاد سیکلهای تجاری است.

مدل مورد استفاده در این تحقیق به صورت زیر است:

$$\begin{bmatrix} Std_i \\ Std_{bd} \\ Std_{m_2} \\ Avregdp \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \theta_1 \\ \theta_2 \\ \theta_3 \\ \theta_4 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \lambda_{11} \cdot \lambda_{14} \\ \cdot \cdot \cdot \\ \cdot \cdot \cdot \\ \lambda_{41} \cdot \lambda_{44} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} Std_i \\ Std_{bd} \\ Std_{m_2} \\ Avregdp \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \mu_1 \\ \mu_2 \\ \mu_3 \\ \mu_4 \end{bmatrix}$$

۱-۵-۲ - ابزار سنجش و مقیاسهای سنجش

باید اشاره نمود که طی نیم قرن اخیر علی‌رغم وجود همگرایی بین نظریات مختلف، به هر حال تفاوت‌های قابل توجهی نیز بین آنها وجود داشته است. اقتصاددانان سعی می‌کنند با توسل به الگوهای ساختاری کلان که از فروض هر نظریه‌ی خاص استنتاج می‌گردد، الگوها را تشخیص و نظریه‌ها را مورد آزمون قرار دهند.

در این تحقیق، نوسانات متغیرهای حجم پول، کسری بودجه و تشکیل سرمایه محاسبه شده و سپس با استفاده از روش خودرگرسیون برداری یا (VAR) روابط بین متغیرها بررسی و ارزیابی می‌شود. مطالعات انجام شده با روش‌شناسی VAR نشان می‌دهد که این الگوها در پیش‌بینی نقاط برگشت (اوج و حوض) نوسانات اقتصادی نتایج قابل قبولی را ارائه می‌دهند.

با توجه به اینکه تبیین دقیق‌تر سیکل‌های اقتصادی و پویایهای آگو، به وسیله توابع واکنش آنی و تجزیه واریانس مورد بررسی قرار می‌گیرد. توابع واکنش آنی الگوی VAR اثر شوک به اندازه یک انحراف معیار هر متغیر را نشان می‌دهد و با استفاده از تجزیه واریانس می‌توان سهم هر یک از متغیرها را در سیکل‌های تجاری مشخص کرد.

گفتنی است که اگر متغیرها هم‌انباشته باشند، در آن صورت لازم است که الگوی VECM به جای VAR تخمین زده شود.

۱-۵-۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها

در این تحقیق با استفاده از مدل VAR و نرم افزار Eviews به تجزیه و تحلیل

داده‌ها خواهیم پرداخت.

فصل دوم

مبانی نظری و
پیشینه تحقیق

۲-۱ - مقدمه:

در فصل پیشین، کلیات موضوع مورد بحث قرار گرفت و اهداف و نتایج مورد انتظار تحقیق بررسی شد. در این فصل، ابتدا به معرفی انواع انحرافات در فعالیت اقتصاد خواهیم پرداخت، سپس مفهوم، تعریف، مراحل و نظریات ادوار تجاری مورد بحث قرار خواهد گرفت. در ادامه ادوار تجاری واقعی مطرح می‌گردد و در پایان به رابطه بین نوسانات پول، کسری بودجه و سرمایه‌گذاری با رشد اقتصادی خواهیم پرداخت.

۲-۲ - انواع تغییرات^۱ در فعالیت اقتصاد:

اقتصاددانان انواع مختلفی از تغییرات را در فعالیت اقتصاد شناسایی کرده‌اند:

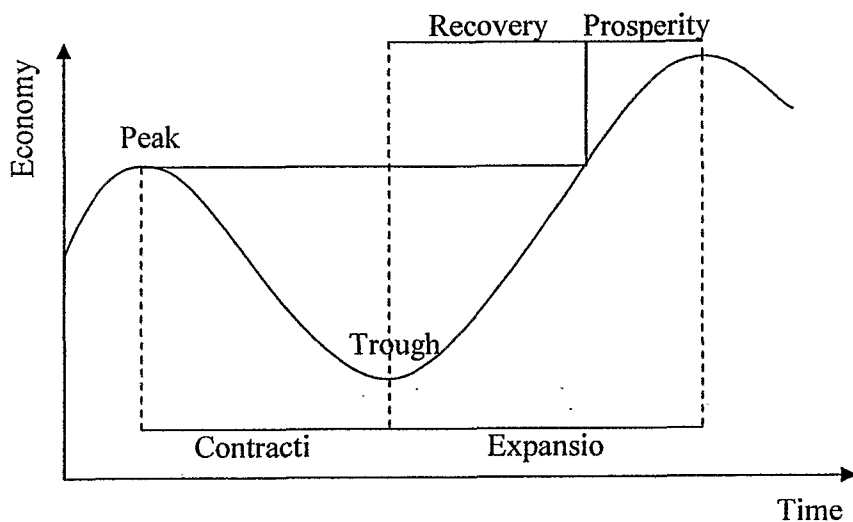
۲-۲-۱ - روند^۲:

فعالیت‌های اقتصاد عمدتاً بطور یکنواخت پیش نمی‌روند و دائماً دورانی از کاهش سطح فعالیت به دنبال دورانی از افزایش فعالیتها (و برعکس) در اقتصاد ظاهر می‌گردد. ولی به طور کلی در فعالیتها چه در کل اقتصاد و چه در بخشی از اقتصاد، گرایش بلندمدت به افزایش یا کاهش وجود دارد که تحت عنوان " روند " نامیده می‌شود. روند در فعالیت کل اقتصاد بصورت خطی است، به این معنا که فعالیت کل اقتصاد با نرخ ثابتی در طول زمان افزایش یا کاهش می‌یابد. روند فعالیت کل اقتصاد، ترکیبی از روند صنایع انفرادی در بخشهای مختلف اقتصاد است. یک صنعت جدید موفق معمولاً در مراحل اولیه فعالیتش

1 - Variation

2 - Trend

رشد سریعی به همراه دارد. ولی پس از مدتی نرخ رشد آهسته‌تر شده و در نهایت رشد آن مشابه رشد کل اقتصاد می‌گردد و تا حد زیادی توسط رشد در کل اقتصاد هدایت خواهد شد. روند رشد چنین صنعتی بصورت منحنی خطی است به این معنا که به S کشیده شده شباهت خواهد داشت.

نمودار (۱-۲)

۲-۲-۲- ادوار تجاری^۱:

تغییراتی که در روند در سطح فعالیت اقتصاد ایجاد می‌شوند، تحت تأثیر انحرافات تکرار شونده مداوم در فعالیت کل اقتصاد قرار می‌گیرند، به طوری که دورانی از رونق و بسط در فعالیت کل اقتصاد با دورانی با رشد آهسته‌تر یا رکود دنبال می‌شوند. چنین نوساناتی نه تنها در صنعت یا بخش خاصی از اقتصاد، بلکه در فعالیت کل اقتصاد نیز اتفاق می‌افتد. به طوری‌که این نوسانات تقریباً در یک زمان در بیشتر بخشهای اقتصاد ظاهر

1 - Business Cycles

می‌گردند. چنین توالی از نوسانات حالت تکرارشونده دارد ولی فاقد ویژگی متناوب بودن است، به این معنا که چنین انحرافات در فواصل زمانی منظم اتفاق نمی‌افتد و دوره زمانی وقوع و دامنه حرکات آنها، تفاوت بین نقاط اوج و حوض یکسان نیستند. چنین تغییرات تکرار شونده در سطح فعالیت‌های اقتصاد تحت عنوان ادوار تجاری نامیده می‌شوند. با توجه به نمودار بالا ملاحظه می‌گردد که رکود از نقطه اوج دوره تجاری که در آن رونق به پایان رسیده، آغاز می‌گردد. نقطه حوض نشان‌دهنده پایان رکود و آغاز رونق است. مشاهده می‌گردد اگر چه روند حرکت سیر صعودی دارد ولی طول و عمق دوره‌های رونق و رکود با یکدیگر متفاوت است.

۲-۲-۳ - نوسانات فصلی^۱:

نوسانات فصلی، نتیجه تغییرات از فصلی به فصلی دیگر است که می‌تواند ناشی از تغییرات در آب‌وهوا، رسوم و سنت‌های مرتبط با فصلی از سال، تعطیلات و یا تعداد نامساوی روزهای ماه‌ها باشد. در هر سری از داده‌های اقتصادی که دارای الگوی منظمی از تغییرات طی دوره خاصی از زمان، معمولاً یک سال یا به مدت کمتر از یکسال باشد، یک نوسان فصلی قابل تشخیص است. این نوسان می‌تواند بر اساس الگوی منظم از سالی به سال دیگر اتفاق افتاده یا از الگوی متغیری که تغییرات آن به طور منظم واقع می‌شوند تبعیت نماید. مانند افزایش نسبی فروش برخی کالاها در اسفند ماه به مناسبت فرارسیدن سال نو.

1 - Seasonal Fluctuations